№ 143 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 4 — 1902 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 4 № 143

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գիւղատնտեսական բաժանմունքներ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մի անհրաժեշտութեան առիթով. Ով է մեղաւորը. Նամակ Պեատիգորից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Անգլօ-բօէրական պատերազմը։

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՆԵՐ

—

Շուշու գաւառում դիտաւորութիւն կայ գիւղական մի քանի դպրոցներին կից բանալ գիւղատնտեսական բաժիններ այն նպատակով, որպէս զի աշակերտները ընտելանան գիւղատնտեսական կատարելագործութիւններին և ապագայում մտցնեն բարւոքումներ իրանց գիւղական տնտեսութեան մէջ։

Այդպիսի բաժանմունքներ արդէն գոյութիւն ունեն Անդրկովկասի զանազան տեղերում և մանաւանդ նրանցով աւելի հարուստ է Թիֆլիսի նահանգը, որտեղ ուսումնական վարչութիւնը աւելի եռանդուն կերպով էր ձեռք զարկել այդ բաժանմունքների բացմանը։

Որպէս զի գիւղատնտեսական գիտելիքների իւրացումը լինի հեշտ և նրա հետևանքները շօշափելի՝ դպրոցներին յատկացվում են հողաբաժիններ, որտեղ գործնական կերպով կատարվում է այս և այն մշակութիւնը, բուսցնվում են արմտիներ, խնամվում են կենդանիներ, մեղուներ և շերամի որդ, գործադրվում են գիւղատնտեսական գործիքներ և վարժեցնվում են մի քանի հասարակ արհեստների մէջ։

Այն նախնական ժողովում, որ տեղի է ունեցել Շուշում յունիսի 17-ին և որին մասնակցել են տեղական պաշտօնեաներ, մանկավարժներ և գիւղատնտեսական մասնագէտներ, որոշվել է առաջին փորձը անել չորս գիւղական դպրոցներում, որոնց մօտ կան գործնական պարապմունքների համար հողաբաժիններ. այն է Աղդամ, Խանքենդի, Տող և Շօշ գիւղերի դպրոցներում, իսկ յետոյ աստիճանաբար և միւս դպրոցներում, որտեղ կարելի կը լինի յարմարութիւններ ստեղծել գործնական պարապմունքների համար։ Անկասկած, իւրաքանչիւր դպրոցում կը կազմակերպվի այնպիսի դասընթացք և այնպիսի տնտեսութիւն, որը աւելի համապատասխան է տեղական պայմաններին. մի տեղ գերադասութիւն կը տան շերամապահութեան, միւս տեղերում այգեգործութեան, բանջարաբուծութեան, մեղուապահութեան և ուրիշ գիւղատնտեսական ճիւղերի զարգացման։

Որքա՞ն բաւարար կարող են լինել այդպիսի գիւղատնտեսական բաժանմունքները գործնական գիտելիքներ սովորեցնելու համար։ Արդեօք աշակերտները վերջացնելով դպրոցը, ընդունա՞կ կը լինեն իրանց գործնական կեանքի մէջ իրագործել զանազան կատարելագործութիւններ։ Այդ հարցերը բնականաբար առաջ են գալիս և պէտք է նախօրօք որոշ գաղափար ունենալ, թէ ինչ կարելի է սպասել իբրև գիւղատնտեսական այն սահմանափակ դասընթացքից, որ պէտք է տան գիւղական դպրոցներին կից բաժանմունքները։

Պէտք է արձանագրել, որ աջող փորձերի հետ միասին գոյութիւն ունեն և անաջող փորձեր։ Յայտնի են դպրոցներ, որոնք իսկապէս շօշափելի արդիւնք են ցոյց տուել իրանց գիւղատնտեսական գործունէութեան մէջ, բայց յայտնի են և այնպիսինները, որտեղ այդ բաժանմունքները ոչ միայն ոչ մի դրական արդիւնք չեն ցոյց տուել, այլ և իրանց անաջողութիւններով վայր են գցել գործի վարկը։ Գիւղատնտեսական բաժանմունքների գլուխ կանգնած անձինք պէտք է իսկապէս սիրեն գիւղատնտեսութիւնը և իրանք հետաքրքրված լինեն բարւոքումների և կատարելագործութիւնների հարցերով։ Այլապէս գործը կը դառնայ ձևական, անհոգի և շուտով ինքն իրան կը քայքայվի։

Բացի այդ ցանկալի է և անհրաժեշտ, որ գիւղատնտեսական բաժանմունքների ընդհանուր ղեկավարութեան համար հրաւիրվի մասնագէտ-գիւղատնտես անձն, որը ուսումնական վարչութեան հետ միասին կը կազմակերպէ գիւղատնտեսութեան ուսուցման գործը և մշտապէս կը հետևէ դպրոցի գործունէութեանը։ Երբ խելացի ղեկավարութիւնը, մասնագիտական հմտութիւնը և գործին անձնուիրութիւնը միացած առաջ կը տանեն գործերը, այն ժամանակ գիւղատնտեսական բաժանմունքները կարող կը լինեն մի որոշ աստիճանով նպաստել գիւղատնտեսական գիտելիքների տարածմանը գիւղական կրթվող մատաղ սերնդի մէջ և նրան մանկութիւնից ընտելացնել յարգանքով վերաբերվելու դէպի անտեսական բարւոքումները և կատարելագործութիւնները։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԵԱՆ» ԱՌԻԹՈՎ

—

«Մշակի» № 115-ում, «Մի անհրաժեշտութիւն» վերնագրով յօդուածագիր պ. Հաթ. շօշափում է մի կարեւոր հարց, թէ ինչ բարբառով աւելի նպատակայարմար է աւանդել այբուբենը այն գաւառական դպրոցներում, որտեղ տիրապետում են գաւառաբարբառները եւ, մանաւորելով իր խօսքը Ղրիմի, Բեսարաբիայի, Եկատերինօսլավի եւ Նոր-Նախիջեւանի դպրոցների մասին, պ. Հաթ. այն կարծիքն է յայտնում, թէ այդ դպրոցներում մայրենի այբուբենի ուսուցման առաջին տարում պէտք է աւանդել տեղական (?) բարբառով, աւելացնելով, թէ դա մեծապէս կը նպաստէր մեր լեզուի մէջ միակերպութիւն մտցնելուն եւ կը հեշտացնէր դասաւանդութիւնը։ Իր ասածը պ. Հաթ. պատճառաբանում է նրանով, որ ինքը իր երեքամեայ ուսուցչական փորձով այն եզրակացութեան է եկել, որ վերոյիշեալ դպրոցների սաների համար Աղայեանի եւ Տէր-Ղեւոնդեանի այբբենարանները, կազմված լինելով գրական լեզուով՝ անհասկանալի են։

Միանգամայն համաձայն չը լինելով յարգելի յօդուածագրի հետ վերոյիշեալ հարցում, մենք նախ եւ առաջ անհասկանալի ենք համարում, թէ ինչու յօդուածագիրը վերցրել է վերոյիշեալ չորս շրջանների դպրոցները եւ նրանց մասին մի ընդհանուր կարծիք է յայտնում, քանի որ նրանք իրար հետ ընդհանուր ոչինչ չունեն, որովհետեւ Բեսարաբիայի հայերը բացառապէս թրքախօս են, Եկատերինօսլավում մենք դպրոց չունենք *), միայն Ղրիմի եւ Նոր-Նախիջեւանի բարբառն է, որ մէկ է եւ որ կազմում է խառնուրդ հայերէն, թաթարերէն եւ ռուսերէն լեզուների։

Արդ՝ հետեւելով պ. Հաթի խորհրդին, մենք Բեսարաբիայի հայոց դպրոցների սաների ձեռքը առաջին տարում պէտք է տանք թուրքերէն լեզուով կազմած այբբենարան, այսինքն այնպիսի այբբենարան, որտեղ բառերը, նախադասութիւնները եւ յօդուածները կազմված են թրքերէն բառերով, սակայն գրված հայերէն

*) Աւելի յարմար կը լինէր իբրեւ օրինակ վերցնել Խերսոնի նահանգը, որտեղ մենք երկու դպրոց ունենք և որտեղի հայերը, Բեսարաբիայի հայերի նման, թրքախօս են։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆԳԼՕ-ԲՕԷՐԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—

Մեծ-Բրիտանիայի տենչանքը կատարվեց. Անգլիան խաղաղութեան դաշն կնքեց Տրանսվաալի եւ Օրանժեան հանրապետութիւնների հետ, $2^1/_2$ տարի անհաւասար պատերազմ մղելուց յետոյ, վերջ տալով տասնեակ հազարաւոր մարդկային կեանքերի կոտորածներին, հարիւր հազարաւոր անմեղ կանանց ու երեխաների տանջանքներին, միլիարդ րուբլիներ կլանող պատերազմական ապարդիւն ծախսերին, շէն, ծաղկափթիթ երկու ահագին երկիրները ամայի անապատ դարձնելուն…

Անգլօ-բօէրական ժողովրդական-հերոսական այդ պատերազմը, ներկայացնելով կատարեալ մի էպօպէա, կամայ-ակամայ զարթեցնում է տխուր-ուրախ խորհրդածութիւնների մի շարք։

Նախ եւ առաջ խրատական էր այն բուռն համակրանքը, խորին յարգանքը, անկեղծ հիացմունքը, որ երկրագնդի բոլոր ազգերը անգլօ-բօէրական պատերազմի ամբողջ ընթացքում տածում էին դէպի բօէրները։

Ազգերի համակրանքը դէպի բօէրները կարելի է վերածել երեք շարժառիթների. մարդասիրական, հասարակական-քաղաքական եւ ազգային-շահախնդրական։

Լոկ մարդասիրական զգացմունքների ազդեցութեան տակ, տարբեր ազգեր, Գերմանիա, Ֆրանսիա, Ռուսաստան եւ այլն, չէին կարող չը համակրել բօէրներին, որպէս թոյլերին, նեղվողներին, հալածվածներին։ Երբ փողոցով անցնելիս տեսնում էք, թէ ինչպէս մի խումբ մարդիկ յարձակված մէկի վրա՝ անխնայ ծեծում են նրան, անկարող էք լուռ ականատեսի դեր կատարել եւ առանց երկար ու բարակ մտածելու, առանց քննելու մեղաւորութեան եւ անմեղութեան հարցը անգամ այդ անհաւասար կռւի մէջ, անմիջապէս պաշտպան էք հանդիսանում թոյլ կողմին, մանաւանդ եթէ վերջինս իր դիմադրութեան մէջ քաջագործութեան հրաշքներ է կատարում։

Եւրոպական ամենաուժեղ, ամենահարուստ մի պետութիւն, զինած 370 հազար զինուոր գիտութեան ու տեխնիկայի վերջին խօսքի համաձայն, պատերազմ է մղում երկու փոքրիկ հանրապետութիւնների դէմ, որոնք միասին վերցրած՝ չեն ներկայացնում աւելի քան 300 հազար ժողովուրդ, պատերազմի դաշտ հանած լինելով 40—50 հազար զինուոր—գիւղացիներ։

Եւ այդ մի բուռն գիւղացի ժողովուրդը, հեռու Աֆրիկայի մի խուլ անկիւնում, կտրված, անջատված ամբողջ լուսաւոր աշխարհից, բարձր թող արած բոլոր եւրոպական ազգերից, չը նայելով վերջիններիս տուած տմարդի խոստումներին, ապաւինած միայն եւ միայն իր սեփական ոյժին, ամբողջ $2^1/_2$ տարի փոփոխակի աջողակութեամբ դիւցազնական կռիւ է մղում Անգլիայի դէմ, այն Անգլիայի, որի առաջ ուժեղ, հարուստ առաջնակարգ Ֆրանսիան ստիպված եղաւ գլուխ խոնարհել Ֆաշօդայում…

Ի՞նչպէս չը համակրել այդ մի բուռն հերոս ժողովրդին, ինչպէս չը յարգել նրան։ Անկեղծ սէր, խորին յարգանք բօէրները ձեռք բերին ոչ միայն անաչառ մարդկանցից, չէզոք ազգերից, այլ եւ իրանց թշնամիներից, անգլիացիներից, ի դէմս նրանց զօրքերի ընդհանուր հրամանատար Կիտչեների եւ առաջին մինիստր Սոլսբիւրիի։ Օմդուրմանի հռչակաւոր հերոսը, դառնալով բօէրների պարագլուխներին, ասաց. «Եթէ ես լինէի ձեր շարքում, կարող էի հպարտանալ այն մեծ աջողութեամբ, որ վիճակվեց ձեզ ձեռք բերել»։ Իսկ Սոլսբիւրի, մատնանիշ անելով անգլիական ազգին բօէրների քաջագործութիւնները, նկատեց. «Այդ պատերազմը ապացուցեց, որ բնաւորութիւնը աւելի մեծ դեր է կատարում, քան կրթութիւնը. աշխատեցէք զարգացնել ձեզնում բնաւորութեան այդ անվեհերութիւնը, եռանդը, տոկունութիւնը»։

Այդպէս գիտէ յարգել աշխարհը նրանց, որոնց համար անկախութիւն, ազատութիւն, հայրենիք խօսքերը լոկ բառեր չէին, այլ մի-մի վեհ տաճարներ, սրբազան սեղաններ, արժանի տասնեակ հազարաւոր մարդկային զոհերի…

Բայց եւ այնպէս, զրկվելով քաղաքական անկախութիւնից, բօէրները կորցնում են իրանց փառաւոր անցեալը, մատնվելով տխուր ապագային,—գուցէ մտածէ ընթերցողը։

Հազիւ թէ այդպէս լինի, եւ ահա ինչու։

Ազգերի, ինչպէս եւ մարդկային անհատների բնաւորութեան ամբողջ ոյժը, նրանց մտաւոր-բարոյական աշխարհի իսկական պատկերը կարելի է թափանցել միայն կեանքի ծանր րոպէներում, կրիտիքական մոմենտներում։ Առօրեայ պայմանների մէջ, սովորական կեանքի ընթացքում, անհնարին է մարդկանց լաւ ճանաչել. բօէրները իրանց ազգային կեանքի ամենավըտանգաւոր ճգնաժամում ապացուցին, որ բնաւորութեան անկախութիւնը, մարդկային արժանապատուութեան առողջ զգացմունքը, հայրենասիրական գաղափարները, անսահման հաւատը դէպի սեփական ոյժերը, խոր, շատ խոր արմատներ ունեն ձգած բօէրական ժողովրդի ամեն մի անդամի մէջ, լինի դա ծեր, Դեվէտի հռչակաւոր գունդը կազմող 14—16 տարեկան պատանիներ, թէ կանայք, առանց որոնց անկարելի էր կռիւը այդքան շարունակել, ինչպէս խոստովանում է Դեվէտ,—մի եւ նոյն է։ Իսկ բնաւորութեան համանման մեծ առաքինութիւնները, արտակարգ առանձնայատկութիւնները ժամանակաւոր ոգեւորութեան, լոկ «բարի ցանկութիւնների» հետեւանքներ չեն, այլ արդիւնք շատ ու շատ դարերի ընթացքում, կեանքի սովորական պայմանների տակ, տարէցտարի, օրէցօր կազմակերպված տեմպերամենտի…

Պէտք է խոստովանել, որ մեր մէջ հասարակական անհատական առաքինութիւնների ու պակասութիւնների վերաբերեալ դեռ տիրում է թէօլօգիական սխալ հայեցակէտը։ Մենք, հետեւելով մեր աստուածաբաններին եւ տէրտէրներին, շարունակում ենք հաւատալ, որ մարդիկ «բարի» կամ «չար» են, որովհետեւ իրանք են այդպէս ցանկանում լինել, որովհետեւ այդպէս է թելադրում նրանց «ազատ կամքը»։ Մենք չենք կամենում հասկանալ, որ ազգերի, անհատների մտաւոր-բարոյական աշխարհի առանձնայատկութիւնները նոյնքան օրգանական եւ ֆատալիստիկական ծագում ունեն, որքան եւ նրանց ֆիզիքական մարմնի նշանները. կլիման, աշխարհագրական դիրքը, քաղաքական-հասարակական կազմակերպութիւնը, պատմական անցեալը, առօրեայ կեանքի սովորական կենցաղավարութեան եղանակները զուգընթացաբար պայմանաւորում են ազգերի, հասարակութիւնների, անհատների, մի կողմից մտաւոր-բարոյական աշխարհի, միւս կողմից՝ ֆիզիքական մարմնի առանձնայատկութիւնները. ահա թէ ինչու Դարվին, Միլ, Սպենսեր, Գլադստոն եւ ուրիշներ կարող էր ծնել միայն անգլիական ազգը եւ այն 19-դ դարում։ Ահա թէ ինչու ոչ միայն այլ ազգերը, դիցուք մի Չինաստան Ասիայում, կամ մի Ռուսաստան Եւրոպայում, այլ ինքը անգլիական ազգը վերցրած 10—15-դ դարերում չունեցան եւ չէին կարող ունենալ համանման հերոսներ։

Ինչպէս ծառերը, ծաղիկները ծլում ծաղկում են միայն գարնան, որովհետեւ մայր-հողը իր մէջ պարունակում է սնունդ եւ համապատասխան ջերմութիւն, նոյնպէս էլ արտակարգ հերոսներ, ազգային հասարակական քաջագործութիւնների կենդանի օրինակներ կարող են արտադրել միայն այն ազգերը, որոնց մտաւոր-բարոյական աշխարհը ներկայացնում է համապատասխան միջնոլորտ, որոնց մասնաւոր անդամները իրանց սովորական առօրեայ կեանքի ընթացքում ղեկավարում են դարեր ի

տառերով, այսինքն հայոց լեզուի հնչիւնները պէտք է սովորեցնենք Թրքերէն բառերի միջոցով եւ միայն երկրորդ տարվանից աստիճանաբար Թրքերէնը պէտք է վերածենք գրական լեզուի։ Իսկ Ղրիմի եւ Նոր-Նախիջեւանի դպրոցների սաների ձեռքը պէտք է տանք տեղական բարբառով կազմած այբբենարան, այսինքն ուսման առաջին տարում աշակերտին պէտք է սովորեցնենք դիցուք՝ աղբար, մահլա, փենջերէ, ստօլ, բաշմաքի, չուլքի եւ այլն, իսկ երկրորդ տարում՝ բակ, փողոց, պատուհան, սեղան, ոտնաման, գուլպա եւ այլն, այսինքն երկրորդ տարվանից մենք պէտք է ոչնչացնենք աշակերտի առաջին տարում ձեռք բերած բառերի պաշարը եւ նոյնը սկսենք գրական լեզուով։

Վերոյիշեալ երկու օրինակներով գուցէ պարզվեց, թէ ո՜ր աստիճանի դժուար միջոց է, որ առաջարկում է պ. Հաթ., որովհետեւ նախ դա ուսուցչից կը պահանջէ կրկնակի աշխատանք եւ անհամեմատ կը դանդաղեցնէ ուսման առաջադիմութիւնը, գուցէ նաեւ աշակերտի համար հանելուկ լինի, թէ ինչպէս, դիցուք, սեղանը առաջին տարում ստօլ է, իսկ երկրորդ տարում սեղան է, կամ պատուհանը առաջին տարում փենջերէ է, իսկ երկրորդ տարում պատուհան է։ Բացի դրանից մեր ծխական դպրոցներում սովորական երեւոյթ է աշակերտների առաջին կամ երկրորդ բաժանմունքից դպրոցը թողնել հեռանալ, այդ դէպքում, եթէ հետեւենք պ. Հաթի խորհրդին, մի տարի սովորող աշակերտը բոլորովին լսած չի լինի գրական լեզուն հայոց դպրոցում, իսկ երկու տարի սովորողը շատ չնչին պաշար կունենայ։

Բացի դրանից, հէնց նոյն Ղրիմի եւ Նոր-Նախիջեւանի գպրոցների մեծագոյն մասը միդասեան դպրոցներ են եւ ունեն երեք տարվայ դասընթացք. արդ գրական լեզուի ինչ պաշար կարող են տալ այդ դպրոցները, եթէ մենք առաջին տարին գործ դնենք տեղական բարբառի վրա, իսկ երկրորդ տարին՝ տեղական բարբառը գրական լեզուին վերածելու վրա։

Բայց դրանք դեռ բոլորը չեն։ Եթէ հետեւենք պ. Հաթի խորհրդին եւ ընդհանրացնենք մեր միտքը, այն ժամանակ մեզ պէտք կը լինի ունենալ այբբենարաններ բոլոր գաւառաբարբառներով, նաեւ կը դժուարանայ ուսուցիչ հրաւիրելու գործը, որովհետեւ իւրաքանչիւր տեղում մեզ պէտք կը լինի ունենալ անպատճառ տեղացի ուսուցիչ, որպէս զի նա հասկանայ տեղական բարբառը եւ կարողանայ այդ բարբառով այբուբէն աւանդել։

Այժմ գուցէ պ. Հաթի համար էլ պարզ է, թէ իր առաջարկած միջոցը հայերէն այբուբենը գաւառաբարբառներով աւանդելու մասին ոչ թէ միայն չի հեշտացնի դասաւանդութիւնը, այլ աւելի կը դժուարացնէ, եւ ոչ էլ միակերպութիւն կը մտցնէ մեր լեզուի մէջ, որովհետեւ լեզուի մէջ միակերպութիւն կը մտնէ ոչ թէ այն դէպքում, երբ մենք կունենանք այբբենարաններ զանազան գաւառաբարբառներով, ինչպէս կարծում է պ. Հաթ, այլ երբ ունենանք մի ընդհանուր, այսինքն միայն գրական լեզուով կազմած այբբենարան։

Իսկ մեր կարծիքով եթէ կայ մի հանգամանք, որ անհագին դժուարութիւններ է առաջացնում մայրենի այբուբենը մանաւանդ գաւառաբարբառով խօսող երեխաներին սովորեցնելու համար, դա ոչ թէ յօդուածագրի յիշած այբբենարանների գրական լեզուով կազմած լինելն է, ինչպէս կարծում է պ. Հաթ., այլ նրանց անմեթոդ եւ ներկայ մանկավարժական պահանջներին անհամապատասխան կազմած լինելն է։ Թէ ո՜ր աստիճան անպէտք են մեր այբբենարանները, այդ մասին մենք չենք ուզում երկար խօսել, քանի որ նոյն ինքն պ. Հաթ. իր մի կարճ գրախօսականով («Մուրճ» №, 1901 թ.) բաւական արդարացի կերպով է որոշել նրանց արժէքը, սակայն, մեր կարծիքով, եթէ մենք ունենանք մի՝ այնպիսի լաւ, սակայն անպայման գրական լեզուով կազմած այբբենարան, որ հիմնված լինէր այժմեան ընդունված ճիշտ մեթոդի վրա, եւ որը սկսվէր այնպիսի հանրամատչելի բառերով եւ նախադասութիւններով, որոնք ընդհանուր են, գործածական են շատ գաւառաբարբառներում եւ թէկուզ մի քանի տեղերում նրանք մի քիչ աղճատված, փոփոխված լինեն, այնուամենայնիւ նրանք դարձեալ հեշտ հասկանալի են, օրինակ՝ հայր (հար, հէր), մայր, աղջիկ, տուն, ջուր, միս, կաթ, կատու, շուն եւ շատ ուրիշ բառեր եւ կամ՝ վազել, խաղալ, նայել, մնալ, բռնել, տանել եւ այլն եւ այլն։ Ահա թէ այբբենարանը սկսվի սրանց նման ծանօթ եւ հեշտ հասկանալի գաղափարներով եւ աստիճանաբար գնայ դէպի անծանօթը, այն ժամանակ, մենք համոզված ենք, որ նոյն իսկ յօդուածագրի ակնարկած Ղրիմի եւ Նոր-Նախիջեւանի դպրոցներում աւելի հեշտութեամբ կարելի կը լինի աւանդել հայերէն այբուբէնը այսպիսի այբբենարանով եւ աւելի մեծ առաջադիմութիւն կը լինի ուսման մէջ, քան թէ տեղական բարբառի վերածած ներկայ այբբենարաններով։ Իսկ վերոյիշեալ բոլոր դժուարութիւններն էլ, որոնք կապված են այբուբենը տեղական բարբառով աւանդելուն հետ, ինքն ըստ ինքեան կոչնչանան։

Մի խօսքով հայերէն այբուբէնը, մանաւանդ գաւառաբարբառով խօսող երեխաներին սովորեցնելու դժուարութիւնը պէտք է որոնել ոչ թէ այբբենարանների գրական լեզուով գրված լինելու մէջ, այլ նրանց անշնորհք կազմված լինելու մէջ։

Տուէք ուսուցչի ձեռքը մանկավարժական պահանջներին համապատասխանող, հայերէն հանրամատչելի բառերով, դարձուածներով եւ մանկական մտքին եւ պատրաստութեան մատչելի յօդուածներով, այլ եւ հեշտ մեթոդով, բայց անպայման գրական լեզուով կազմված այբբենարան եւ ուսուցիչը ինքը կապացուցանէ մեր ասածը։

Ց. Աբրահամեան

ՈՎ Է ՄԵՂԱՒՈՐ

Մենք գիտենք գանգատվել, խօսել, շարունակ խօսել, դատել, դատափետել, բամբասել եւ վերջ ի վերջոյ լռել՝ առանց որոշ եզրակացութեան գալու, առանց իսկութիւնը երեւան հանելու...

Իրականութիւնը այդ է ներկայացնում։ Տիրապետող հասարակական կարծիքը այդ շրջանակից չէ դուրս գալիս։ Իսկական չարիքը քողարկվում եւ քողարկված էլ մնում է։ Եւ ոչ միայն չարիքը չէ արգելվում, արմատախիլ չէ լինում, այլ ընդհակառակը, խրախուսվում, տարածվում, աւելի եւ աւելի արմատներ է գցում։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ չարիք ստեղծողին չենք որոնում, չենք ուզում իսկապէս որոնել—եւ եթէ որոնում, գտնում էլ ենք, զանց ենք անում՝ առանց դատավճիռ արձակելու, առանց նրա ճակատին դրոշմելու իր արարմունքի ակնյայտ կոչումը, առանց նեղութիւն սանձնելու հրապարակօրէն վերցնելու համար նրա դիմակը...

Լուր է պտտում, թէ դիպլոմատոր կառավարիչը իր պաշտօնավարութեան ընթացքում զեղծումներ է արել, յետին մտքերով առ ու ծախս է արել եւ օգտվել։ Այդ լուրը նիւթ է դառնում ընդհանուր խօսակցութեան. տեղ է բռնում եւ մամուլի էջերում։ Հակառակ կողմերը հանդէս են գալիս իրանց պաշտպանողական եւ մեղադրական ճառերով։ Ինտելիգենտ հակառակորդները ուղղում են միմեանց հասցէին ամեն մի անվայել խօսք, բայց այնու ամենայնիւ խնդիրը մնում է չը լուծված։ Անցնում է ժամանակը, մոռացութեան է մատնվում եղելութիւնը, քողարկվում է չարիքը եւ նրա ստեղծողը։

Մի ընկերութեան բարձրագոյն կրթութիւն ունեցող ներկայացուցիչը, յարգված, ազնիւ, չիտակ ճանաչված ինտելիգենտը—իրան յանձնված ընկերութեան գործերը երեսի վրա թափթըփած, կանխիկ փողերը վերցրած՝ ուրիշ տեղ է ուղեւորվում։ Ընկերութիւնը իմանա
է այդ եւ յանձին վերաստուգող յանձնաժողո
կէս ճանապարհից վերադարձնել է տալիս։ Ո
րուն պատկեր՝ մտերիմ ընկերների—փաստա
բանների, ինժեներների անսպասելի հան
պում... Անցնում են ամիսներ. սակայն ն
որոշված չէ վերջնականապէս յանցանքը.
տելիգենտ ընկերների մի մեծ շրջան երկ
խմբի բաժանված՝ միմեանց մեղադրանք ե
կարդում եւ անփոյթ կերպով շարունակում
իրանց կենցաղավարութիւնը...

Երիտասարդ բժիշկը, հասարակական տես
կէտից դեռ մի քայլ չարած կեանքի ասպա
զում, գիտութիւնից յագեցած աչքերը ո
զում է հարուստ հարսնացուի. գտնվու
հարսնացուն։ Դիպլոմատոր հերոսը խարդաւ
չէ գտնում անձնաւորութեան մէջ. Նա խնդր
է առաջին պատահած, սակայն հարու
հարսնացուի ձեռքը։ Երջանկութիւնը թագա
րում է... Հարստացաւ, իրան մշտապէս ա
հովացրեց շատ հեշտ կերպով։ Նորափեսան
մուննու հետ թեւակցած՝ ինքնագոհ կեր
անցնում է. մենք նկատում ենք այդ, եւ
խանակ թքելու եւ երես դարձնելու, գլ
ենք իջեցնում եւ սիրալիր ժպիտ արձակում

Մէկը յանդգնում է հրապարակով ցա
ցութիւն, կարեկցութիւն արտայայտել
աշխատող դասակարգը, նրա որպէս թէ պա
պանը հանդիսանալ, հայհոյել ուրիշներին
հարստահարում են. նրանց դրութեան մէջ
մտնում եւ այլն եւ այլն։ Բայց երբ նոյն
ւոր դասակարգի միամիտ անդամները հա
տում են այդ մեծախօսին եւ իրանց տնտե
կոպէկները նրան են յանձնում, նա առ
խղճահարվելու մաքրազարդում է այդ կոպ
ները եւ լրբաբար դարձեալ շարունակում գի
Մենք այդ էլ ենք իմանում եւ դարձեալ
ռում։

Այսպիսի պարագաներում բարոյական
առաջադիմութիւն կարող է լինել։ Ո՞վ է
ղաւորը, որ չէ մերկացնվում իսկական
եւ արժանի պատիժը չէ տրվում։ Ո՞վ է մե
ւոր, որ ամեն մի անարգ վարմունք մոռաց
թեան է տրվում, որ չէ խրախուսվում լաւ
պախարակվում վատը։ Ինչո՞ւ չը ստեղծել խի
եւ անաչառ քննադատութիւն. ինչո՞ւ չը հետեւ
չը ձգտել ունենալու հասարակական լուրջ կ
ծիք, ինչո՞ւ անփոյթ լինել, ինչո՞ւ թոյլ տալ ան
տիժ մնալու ամեն մի զազրալի գործ, ինչո՞ւ
դիմադրել, չը բողոքել։ Չէ՞ որ ամենքս զգում
որ այդպէս պէտք է լինի. հապա ինչո՞ւ
միջոցներ չը ձեռնարկել։ Եթէ զգում ենք
չենք անում, ուրեմն մենք ենք մեղաւոր,
պէտք է մեզ մեղադրենք եւ ոչ ուրիշներ

վեր նոյնանման սկզբունքներով, զգացմունքներով...

Այդ է պատճառը, որ ազգային հասարակական կեանքի ծանր, վտանգաւոր րոպէներում, դիցուք մի պատերազմի ժամանակ, մի շարք ազգեր, ինչպէս բօէրները, երեւան են հանում բարոյական հարստութեան անհագին գանձ, մինչդեռ մի այլ շարք ազգեր, ինչպէս ժամանակակից յոյները, հանդէս են գալիս իրանց բարոյական սնանկութեան ամբողջ մերկութեամբ։ Ինչ ազգ ձգտում է իդէալներին, ինչ ազգ կամենում է հարստացնել իր պատմութիւնը ազգային-հասարակական բաջագործութիւններով, թող նա աշխատէ դարերի ընթացքում, սերունդից սերունդ, առօրեայ կեանքի սովորական պայմանների ընթացքում կատարելագործել, աստիճանաբար զարգացնել իւրաքանչիւր իր անդամի բնաւորութիւնը, մտաւոր-բարոյական-ֆիզիկական աշխարհը համապատասխան առաքինութիւններով, գործերով... այդպիսի ազգը միայն կարող է անվրդով նայել իր ապագային, հաւատով, յոյսով վերաբերվել գալիք օրերին։

Այդպիսի մի ազգ են եւ բօէրները. եւ նրանք ամբողջ $2^1/_2$ տարի աջողութեամբ դիմադրելով Անգլիային պատերազմի դաշտում, ոչ պակաս աջողութեամբ կարող կը լինեն պաշտպանել նոյն Անգլիայի դէմ իրանց ազգային ինքնուրոյնութիւնը, լեզուն, կրօնը, գրականութիւնը, վարքն ու բարքը եւ խաղաղ ժամանակներում։ Մարդկային խաղաղ կեանքը ներկայացնում է նոյն պատերազմի դաշտը. այդտեղ հալածվածների, տանջվածների թիւը պակաս չէ. այդտեղ ուժեղների, իշխողների կողմից դէպի կեանքի խորթ զաւակները տեղի են ունենում աւելի մեծ անարդարութիւններ, աւելի սարսափելի անգթութիւններ. միայն այդ ամենը կատարվում է լուռ, առանց աղմուկի, առանց արեան հոսող գետերի։

Բայց դրանով նա մազաչափ չէ զիջանում պատերազմի դաշտին. ընդհակառակն, դառնում է աւելի տրագիքական, որովհետեւ արեան գետերը, թնդանօթների գղրդոցները կամայ ակամայ մեծամասնութեան խիղճը բողոքել են տալիս պատերազմի դէմ, մինչդեռ լուռ, առանց աղմուկի, առանց արեան կատարվող անարդարութիւնների, կամայականութիւնների ամբողջ տրագիզմը ընդունակ է թափանցել միայն փոքրամասնութիւնը։ Ասել է, խաղաղ կեանքի պատերազմը պահանջում է աւելի բարեխիղճ զինուորներ, աւելի անվեհեր զօրապետներ, աւելի հմուտ ղեկավարներ։ Նախատեսելով այդ, բօէրների ընդհանուր հրամանատար Լուի Բոտա, խաղաղութեան դաշն կնքելուց անմիջապէս յետոյ, դառնում է իւրայիններին հետեւեալ կոչով. «Ամբողջ $2^1/_2$ տարի ամենայն բարեխղճութեամբ դիմադրեցինք թշնամուն այնպիսի պայմանների մէջ, որոնց նմանը հազիւ թէ պատմութիւնը ունի. Նախախնամութիւնը բարւոք համարեց հասցնել մեզ այստեղ. խոնարհվենք եւ պատրաստվենք մի նոր պատերազմի յանուն ազգային հոգեւոր ինքնուրոյնութեան, յանուն մեր հայրենիքի, ժողովրդի բարօրութեան»։ Կասկած չը կայ, որ այդ կոչը զօրեղ արձագանք կը գտնէ բօէրների քաջարի սրտերում, ծառայելով որպէս լուսատու աստղ գալիք խաղաղ պատերազմում։

Արդարութիւնը պահպանած լինելու համար անհրաժեշտ է շեշտել բօէրների համար վերին աստիճանի նպաստաւոր մի հանգամանքի վրա, —այդ է անգլիական ազգի աւանդական սէրը դէպի մարդկային անհատական ազատութիւնը, անգլիական կառավարութեան աւանդական յարգանքը դէպի իր բազմամիլիոն հպատակների մարդկային զգացմունքը։ Ճիշդ է, Անգլիան իր պետական օրգանիզմի վրա կրում է այնպիսի մեծ վէրք, ինչպիսին է Իրլանդիան, բայց եւ այնպէս, եւրոպական ոչ մի պետութիւն չունի լայն ինքնավարական սկզբունքների վրա դրած այնպիսի գաղութներ, ինչպէս են Աւստրալիան, Կանադան, Նոր-Զելանդիան, որոնցից իւրաքանչիւրը ներկայացնում է մի մի ինքնուրոյն եւ գրեթէ անկախ պետութիւն, միաժամանակ ազատ լինելով միլիտարիզմի անթիւ չարիքներից... Ինչ ասել կուզէ, որ շուտ թէ ուշ, հարաւային Աֆրիկան, ընդգրկած Տրանսվաալ եւ Օրանժեան հանրապետութիւնները, կը ներկայացնէ համանման գաղութների մի նոր օրինակ։ Այդ կարծիքն է տիրում այժմ եւ անգլիական կառավարչական շրջաններում։ Իզուր չէր Չէմբէրլէնը, հիացած բօէրների պատերազմից անմիջապէս յետոյ արտայայտած վերին աստիճանի լօեալ հպատակութեամբ, մարգարէանում. «Յոյս ունեմ, որ մօտիկ ապագայում Տրանսվաալ եւ Օրանժեան մեր նոր գաղութները կը վայելեն այնպիսի բարիքներ, որոնք անծանօթ են եղել նրանց անցեալում»... Ցանկանք, որ այդ գուշակութիւնները կարելոյն չափ շուտ իրականութիւն դառնան։

Ընդհանրութեան դէպի բօէրները տածած համակրութեան երկրորդ շարժառիթը մենք մեր յօդուածի սկզբում վերագրեցինք ազգերի հասարակական—քաղաքական աշխարհայեցողութեան։ Ինչպէս յայտնի է, այդ աշխարհայեցողութիւնը, խօսելով ընդհանրապէս, կարելի է բաժանել երկուսի՝ առաջադիմական եւ պահպանողական, նրանց բոլոր ճիւղաւորութիւններով ու ֆրակցիաներով։ Առաջադէմ կուսակցութեան հետեւողները, ի միջի այլոց հայերիս մէջ «Մշակը», հաւատարիմ իրանց դաւանանքին, բնականաբար կողմնակից հանդիսացան բօէրներին։ Այդ կէտը աւելի բնորոշ կերպով արտայայտվեց Անգլիայում նրա պատմական երկու մեծ կուսակցութիւնների—վիգերի եւ տորիների բռնած դիրքում դէպի բօէրները։ Մինչդեռ տորիները պահանջում էին անպայման շարունակել կռիւը մինչեւ վերջին բօէրի չնչասպառութիւնը, ազատամիտները ամեն կերպ աշխատում էին վերջ դնել պատերազմին, առաջարկելով երկու կողմերի համար էլ պատուաբեր խաղաղութեան պայմաններ։ Էլ չենք յի
պ. պ. Ստէդին, Լաբուշէրին, Ջօն-Մօրլէյին,
առաջադէմ կուսակցութեան այլ ականաւոր
րագլուխներին, որոնք ոչ մի առիթ չէին
թողնում չանթահարելու անգլիական կառա
րութիւնը այդ պատերազմի համար։

Ճիշտ է, պահպանողական կամ յետադէմ
սակցութեան ներկայացուցիչ պարբերական
գանների մէջ, ի միջի այլոց եւ մեր հայ
մէջ, գտնվեցան այնպիսիները, որոնք
նալով սեփական դաւանանքը, պաշտպան
դիսացան բօէրներին, բայց դա լոկ թիւ
ցութիւն էր կամ աւելի ճիշդն ասած,
մի տուրք էր, որ յաճախ պահպանողակ
անգիտակցաբար ստիպված են լինում տալ
առաջադէմ աշխարհայեցողութեան։ Երբ
պացի մի ճանապարհորդ հարցնում է վայ
բուշմէններից մէկին՝ ո՞րն է բարոյականը եւ
անբարոյականը, բուշմէնը անվրդով պատա
խանում է. «Երբ ես իմ գողանում հարեւա
եզը, դա բարոյական է, բայց երբ հարեւա
տանում իմ եզը, դա անբարոյականութիւն
Բոլոր ազգերի պահպանողականները յաճա
շատ յաճախ են հետեւում բուշմէնի հայե
ւոր լօգիկային։ Նրանք քննադատելով մի
գային հասարակական-քաղաքական երեւոյթ
ը, ղեկավարվում են առաջադէմ աշխարհա
ցողութեամբ եւ այդ յանուն ճշմարտութ
յանուն անձեռնմխելի մարդկային իրաւունք
րի, մինչդեռ իրանց սեփական երկրում ի
ժողովրդի մէջ տեղի ունեցող երեւոյթ
քննելիս կորստաբեր, վնասակար են համար
որ եւ է առաջադիմական տեսակէտ։
այդ փարիսեցիութիւնը, կեղծաւորութ
պահպանողականների, յետադիմականների
փէշակն է եւ այդ կողմից «գերեզմանը
կուղղէ նրանց»։

(Կը շարունակվի)

ժամանակ է թողնել անմիտ բարբաջանքները, անհիմն խօսքը ու զրոյցը։ Եթէ կան զեղծումների փաստեր, պէտք է անմիջապէս երեւան հանել եւ այդ փաստերի հիման վրա դատավճիռ արձակել եւ դիրք բռնել։ Այդպէս պէտք է վարվել, այդ է պահանջում լուրջ դատողութիւնը եւ այդպիսով միայն կարելի կը լինի չարիքի առաջն առնել, ոտնակոխ եղած ճշմարտութիւնը վերականգնել...

Ն. Դաւթեան

ՆԱՄԱԿ ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿԻՑ

Յունիսի 23-ին

Գալով Պեատիգօրսկ, մի բուն քրիստոնէական վարմունքի մասին լուր լսեցի, միայն ո՛չ քրիստոնեայի, այլ մահմէտականի կողմից կատարած։ Այստեղի քահանայ տէր-Աբրահամ Շխեանց պատմեց, որ սրանից երկու շաբաթ առաջ նրան դիմել է մի Թուրք, Ալի-Մուրզա Իբրահիմօվ անունով, եւ խնդրել է հոգեհանգիստ կատարել իր համաքաղաքացի դասընկեր եւ բարեկամ հանգուցեալ Աստուածատուր Կաճկաճեանի համար եւ մի եւ նոյն ժամանակ 5 ր. փող է ընծայել եկեղեցուն՝ աղքատներին բաժանելու համար։ Քահանան, յիշելով իր Մեծ Ուսուցչի խօսքը, թէ՝ «այսպիսի հաւատ Իսրայէլից չէի սպասում», ինչ ասել կուզէ, որ անմնայն սիրով կատարում է մահմեդականի քրիստոնէական պահանջը։

Տեսնելով մի այդպիսի հաւատ եւ յարգանք մոլեռանդ համարված ազգի զաւակի կողմից դէպի իր քրիստոնեայ ընկերոջ կրօնը եւ եկեղեցին, ակամայ շատ տխուր յիշողութիւններ, ո՛չ հեռու անցեալից, պատկերացան մտքիս առաջ։ Յիշեցի, որ մենք, հայերս, դեռ քրիստոնեայ լինելով, որքան անհամբերատար ենք դէպի մեր համազգակից, բայց միայն կրօնով տարբեր եղբայրակիցները, չը նայելով, որ մենք անհամեմատ բարձր կուլտուրական եւ մարդասէր ազգ ենք համարվում, քան թէ մահմէդականները։

Պ. Ալի-Մուրզա Իբրահիմօվի հաղւագիւտ վերաբերմունքը դէպի հանգուցեալ Աստուածատուր Կաճկաճեանի յիշատակը խիստ ազդու տպաւորութիւն գործեց շատերիս վրա եւ ստիպեց յիշել, թէ մենք ինչպէս վերաբերվեցինք մեր ազգի պարծանք Հ. Ալիշանի յիշատակին եւ որքան աղմուկներ եւ անախորժութիւններ տեղի ունեցան մեր հոգեւորականութեան եւ ժողովրդի մէջ, որովհետեւ Հ. Ալիշանը այլակրօն էր եւ դժուարանում էինք աղօթել նրա հոգու համար լուսաւորչական եկեղեցում։ Չը նայելով, որ լուսաւորչական կրօնը հիմնված է քրիստոնէութեան առաջին դարերում, բայց, այնու ամենայնիւ, անհամեմատ ազատամիտ, մարդասէր եւ ներողամիտ սկզբունքների վրա է հիմնված, քան թէ այժմ քանւորորդ դարի եւրօպական կրթութիւն բացած ապտուածաբանները կամենում են մեզ բացատրել։

Սրտի ցաւով պէտք է խոստովանել, որ բաւական ապերախտ վերաբերմունք ունենք դէպի մեր ազգային գործիչները, մանաւանդ, եթէ կարելի է այդպէս ասել, կրօնական յարգանք մատուցանելու տեսակէտից, որովհետեւ թէ Հ. Ալիշանի կենդանութեան ժամանակ, երբ խօսք էր լինում գիտնականների մասին, մանաւանդ այլազգիների առաջ, միշտ պարծանքով ասում էինք, թէ մենք, հայերս, նոյնպէս ունենք մի գիտնական մարդ, որ իր հեղինակութիւններով կարող է պարծանք համարվել եւ պատիւ բերել ոչ թէ մեզ նման փոքրիկ ազգի համար, այլ եւ եւրօպական մեծ ազգութիւններից որին կամենաք եւ այն ժամանակ ամենեւին խօսք չէր լինում, թէ Հ. Ալիշանը այլակրօն է։ Երբ խօսք էր լինում եւրօպական եռաժշտութեան մասին, մենք իրաւունք էինք մեզ համարում խօսքի մէջ խառնվել եւ ասել, թէ հայերիս մէջ էլ եւրօպական քառաձայն երգեցողութիւնը մուտք է գործում, շնորհիւ պ. Կարա-Մուրզայի։ Բայց երբ մեռնում է Հ. Ալիշանը, այդ հազուագիւտ խելքի եւ գիտութեան չաեմարան մարդը, երբ մեռնում է—իր տեղում անփոխարինելի Կարա-Մուրզան, խակոյն ազգայնութեան հարցը գնում է յետին տեղը եւ առաջանում է կրօնականը, նրանք խակոյն անջատվում են մեզանից, այլ եւս մեր եղբայրները չեն լինում, այլ «խորթ» զաւակներ։ Ասածներիս ապացոյց կարող են համարվել այն անբաւականութիւնները, որոնք տեղի ունեցան Հ. Ալիշանի մահվան առիթով կատարվելիք հոգեհանգիստների պատճառով։ Բայց աւելի պերճախօս ապացոյց կարող է համարվել այն հանգամանքը, որ հանգուցեալ Կարա-Մուրզայի համար շատ տեղերում, ինչպէս նաեւ Բագւում, ոչ մի հոգեհանգիստ չը կատարվեց, այն Բագւում, ուր հանգուցեալը, ինչպէս կասեն, «ոսկոր է կոտրել» հարիւրաւոր տղաների թէ հոգեւոր եւ թէ աշխարհական երգեր սովորեցնելով եւ երաժշտութեան ճաշակը նրանց մէջ զարթեցնելով։

Այո, ինչպէս եւ շատ ուրիշ բաները, այս գիծը հայերիս բնաւորութեան մէջ տարօրինակ երեւոյթ է։

Եկւոր

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կօջոր, յունիսի 28-ին

«Մշակի» № 137-ի մէջ Կօջորից գրված նամակի հեղինակը թոյլ է տուել մի սխալ, որ պարտք եմ համարում ուղղել։ Կիրակի օրերը Կօջորի հայոց ս. Կարապետ եկեղում երգելու համար հրաւիրված է ոչ թէ հանգուցեալ Կարա-Մուրզայի կազմած քառաձայն խումբը, ինչպէս որ հաղորդված էր նամակում, այլ այդ խումբը կազմված կը լինի պ. Եկմալեանի ներկայ քառաձայն խմբի անդամներից։

Խմբապետ՝ Բ. Բերինեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բագու, յունիսի 29-ին

Սրանից երկու տարի առաջ իմ ծանօթներիցս մէկը առաջարկեց ինձ ստորագրվել էջմիածնի տպարանում տպագրվելիք Աստուածաշունչին։ Ես, համակրելով էջմիածնի բարի նպատակին, ստորագրվեցի երկու օրինակի համար, վճարելով հինգական րուբլի ամեն մի օրինակի համար։ Սպասելով երկու տարի այդ Աստուածաշնչի լոյս տեսնելուն եւ չունենալով ոչ մի տեղեկութիւն անգամ դրա մասին, սրանով խնդրում եմ էջմիածնի տպարանի վարչութիւնից, որ չը մերժէ երկու տողով յայտնել՝ արդեօք լոյս ընծայվեց խոստացած Աստուածաշունչը, թէ դա միմիայն մի ցանկութիւն էր, որը աննարին եղաւ իրագործել։ Եւ այս վերջին դէպքում վճարած փողերը արդեօք վերադարձնելու են, թէ ոչ։

Բ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լոյս տեսաւ Լէօի «Ստեփանոս Նազարեանց» աշխատութեան առաջին հատորը։ Դա մի գիրք է բաղկացած 224 փոքրադիր երեսից, բաժանված երեք գլխի եւ 7 հատուածի։ Գրքոյկի մէջ զետեղված են հինգ պատկեր՝ Ս. Նազարեանցի (ջահել հասակում), Ներսէս կաթողիկոսի, Յարութիւն Ալամդարեանի, Յովակիմ Լազարեանի եւ Խաչատուր Աբովեանի։ Գրքոյկի մէջ տեղ է գտել եւ Ս. Նազարեանցի ձեռագիրը ֆակսիմիլէ։ Ներկայ հատորում հանդէս է բերված Նազարեանցի գործունէութեան առաջին մասը մինչեւ «Հիւսիսափայլի» երեւալը եւ ժամանակակից խնդիրների ու հասարակական հանգամանքների բնաւորութիւնը։ Տպագրութիւնը մաքուր է, լաւ թղթի վրա։ Հեղինակը խնդրում է մեզ յայտնել, որ այդ հատորը կուղարկվի բաժանորդներին յուլիսի 10-ից։

—

Կարա-Մուրզայի աշխատութիւնների հրատարակութեան համար ստացանք Բագուից, մի անձից, որ իր անունը չէ յայտնում, 5 րուբլի, Աստրախանի նահանգի Դուբօվկա աւանից, Թ. Մարգարեանից 2 րուբլի։ Նախկին գումարների հետ ունենք ընդամենը 1182 ր. 80 կոպէկ։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Ղազարոս Աղայեանը իր քառասնամեայ գրական գործունէութեան առիթով ստացել է զանազան տեղերից դրամական նպաստներ մօտ 8800 րուբլի։

—

Մամուլի գործերի գլխաւոր վարչութիւնը թոյլ տուեց Ն. Ի. Թամամշեվին «աշխատանքի բիւրօին» կից հրատարակել մի տեղեկատու թերթ։ Թերթի պրօգրամի մէջ մտնում են՝ 1) կառավարութեան կարգադրութիւնները, 2) հեռագիրներ եւ 3) յայտարարութիւններ։

—

«Донск. Рѣчь» լրագրին Պետերբուրգից հեռագրում են. «Պետերբուրգի եւ Թիֆլիսի միջեւ, Ռոստովի, Պետրօվսկի եւ Բագուի վրայով, շուտով կերթեւեկէ արագ գնացք ընթերցարանով եւ ճաշարանով»։

—

«Приаз. Кр.» լրագրին Պետերբուրգից հեռագրում են. «Առաջիկայ աշնանը եւ ձմեռը ներքին գործերի մինիստրութեան կենտրօնական վարչութեան պաշտօնեաների միջոցով կը կատարվի քաղաքային գործերի քննութիւնը մեծ քաղաքներում, նոյնպէս եւ այն քաղաքներում, ուր մտցրված է քաղաքային կանօնադրութիւնը, նոյնպէս եւ այն տեղերում, ուր քաղաքային տնտեսութիւնը վարում է ոստիկանութիւնը։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրների խօսքով, ներքին գործերի մինիստրութեան կից կը հիմնվեն յատուկ պաշտօնեաների պաշտօններ՝ պարբերաբար ծանօթանալու համար քաղաքային վարչութիւնների գործունէութեան հետ տեղի վրա։

—

Չը նայելով ֆինանսական դժուար պայմաններին, ասում է «Бирж. Вѣд.» լրագիրը, շարունակում են նոր ակցիօնէրական ընկերութիւններ կազմակերպվել նաւթային արդիւնաբերութեան շրջանում։ Օրինակ, վերջին ժամանակներս ծնունդ առան մի քանի նոր նաւթարդիւնաբերական խոշոր ընկերութիւններ։ Մէկը դրանցից «Գրիգոր Գէրասիմօվիչ Թումաեվ որդիք» նաւթարդիւնաբերական եւ առեւտրական ընկերութիւն անունով հիմնվում է իրանց պատկանող նաւթահանքերը շահագործելու նպատակով Բագուի նահանգում եւ գաւառում եւ Դաղստանի ու Թէրէքի շրջաններում, նոյնպէս եւ նաւթ գտնելու համար կայսրութեան ուրիշ տեղերում։ Ընկերութեան հիմնական դրամագլուխն է 3,000,000 րուբլի, բաժանված 12,000 ակցիաների վրա, իւրաքանչիւրը 250 ր. արժողութեամբ։ Մի ուրիշ ընկերութիւն հիմնում են Ի. Ր. Պօպօվ, Ի. Գ. Սերգէեվ, Մ. Խ. Ասաքօվ, Ա. Դ. Անանիեվ, Ի. Մ. Թաթեւոսօվ եւ Ա. Գ. Մէլիք-Դադաեվ «Բալախանի» նաւթարդիւնաբերական եւ առեւտրական ընկերութիւն անունով «Բալախանիի նաւթարդիւնաբերական ընկերութեան» պատկանող նաւթահանքերը շահագործելու նպատակով։ Ընկերութեան հիմնական դրամագլուխը լինելու է 1,000,000 ր., բաժանված 4,000 ակցիաների վրա, իւրաքանչիւրը 250 ր. արժողութեամբ։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Հայ դերասանական ընկերութիւնը իր երկրորդ ներկայացումը տուեց յունիսի 21-ին։ Խաղում էին Ա. Սիլվէստրի «Իզէիլ» պատմական դրաման։ Խմբի խաղը ընդհանրապէս աջող էր եւ մեծ տպաւորութիւն թողեց հասարակութեան վրա։ Պիէսի գլխաւոր հերոսուհու՝ Իզէիլի դերը կատարում էր տ. Սիրանոյշ։ Այս անգամ էլ դատարկ աթոռներ շատ կային։ Սակայն յոյս կայ, որ միշտ այսպէս չի լինի»։

—

ԱՍԽԱԲԱԴԻՑ մեզ գրում են. «Անդրկասպեան հրաասպ երկնակամարի տակ սովորական շոգերը սկսվել են. տաքը հասնում է 60-ի. տեղական բնակիչների մէջ արեւահար լինելու դէպքեր են եղել։ Միակ զովանալու տեղը հասարակական ժողովարանն է, որտեղ գիշերը յաճախում են հայերը, բայց ոչ թէ զովանալու, այլ դարձեալ քրտնելու, միայն ո՛չ թէ արեւից կամ տաքից՝ այլ կանաչ սեղանների վրայից իրանց ոսկիների անյայտանալուց»։

—

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Յունիսի 30-ին Մեծ-Ղարաքիլիսայի օրիորդաց դպրոցի դահլիճում տեղի ունեցաւ ներկայացում։ Տիկին Զաբէլ, դերասան Գնունու եւ սիրողների հետ, ներկայացրեց «Ջոհի տեղ զոհ» կօմեդիան եւ «Տիկին եմ, տիկին եմ» վօդըվիլը։ Սիրողները շատ թոյլ էին. կօմեդիան նրանք փչացրին, իսկ վօդըվիլը լաւ անցաւ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Պրագայում յունիսի 23-ին, Եան Հուսի այրելու տարեդարձի օրը, քաղաքային խորհուրդը քաղաքային դումայի շէնութեան մէջ ժողով հրաւիրեց՝ նուիրված չեխական ռէֆօրմատորի յիշատակին։ Ժողովը բացվեց փոխ-բուրգօմիստր Ցրիկի ճառով. ապա պրօֆէսօր Պէկար դասախօսութիւն կարդաց Հուսի դերի մասին չեխական ազգային տեսակէտից։ Բեթլեհէմեան հրապարակի վրա գտնվող տունը, ուր ծնվեց Հուսը, լուսավառված էր. լուսավառված էին նոյնպէս մի քանի տներ արուարձանում. բայց քաղաքային վարչութիւնը մերժեց լուսավառել ամբողջ քաղաքը։

—Լեհական «Czas» լրագրում տպված է Պօզնանի լանդտագի լեհական պատգամաւորների բաց նամակը ուղղված կայսերական հօֆմարշալին։ Լեհերը յայտնում են, որ իրանք չեն մասնակցի կայսրի Պօզնան գալու առիթով լինելի հանդէսներին, որովհետեւ խորին կերպով վիրաւորված են լեհերի դէմ ձեռք առած նոր միջոցների եւ մեղադրանքների պատճառով։ Իրանց վիշտը կը թունաւորէր ուրիշների ուրախութիւնը։ Իրանք ոչինչ բանի մէջ մեղաւոր չեն համարում իրանց եւ, չը նայելով բոլոր թշնամական որոշումներին, իրանք ապագայում եւս կը մնան կայսրի հաւատարիմ հպատակներ։

—Պօզնանում փակված են բարեգործական բոլոր ճաշարանները լեհ աղքատ երեխաների համար, ուր նրանց օգնում էին նոյնպէս դասեր պատրաստել, այն հիման վրա, որ լեհ տիկինները, որոնք հսկում էին ճաշարանների վրա, երեխաների հետ գերմաներէն չէին խօսում։

—Վեստֆալիայում հրատարակող մի լրագիր հաղորդում է, թէ հանքերի վարչութիւնը պահանջում է, որ բոլոր բանւորները գիտենան գերմաներէն լեզուն։

—Կապիտան Ջէսսէլ դիմեց արտաքին գործերի մինիստրութեանը հետեւեալ հարցով. 1) արդեօք Բերլինի դաշնագրի 44-դ յօդուածը որ եւ է պարտաւորութիւն դնո՞ւմ է Անգլիայի վրա եւ վերոյիշեալ դաշնագիրը ստորագրող ուրիշ պետութիւնների վրա ռումինական հրէաների վերաբերմամբ, որոնք հալածանքներ են կրում Բուխարէստի կառավարութեան կողմից, եւ 2) բրիտանական կառավարութիւնը արդեօք արել է կամ մտադրութիւն ունի՞ անել որ եւ է առաջադրութիւն այդ առիթով ռումինական կառավարութեանը կամ Բերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւններին։ Լորդ Կրանբօրն պատասխանեց կապիտան Ջէսէլին, որ ռումինական կառավարութիւնը պարտաւորութիւն է յանձն առել պետութիւնների առաջ կատարել դաշնագրի 44-դ յօդուածը եւ միշտ հաւատացնում էր իրանց, թէ ճշդութեամբ կատարում է այդ յօդուածը։ Սակայն, բրիտանական մինիստրութիւնը առաջադրութիւններ է արել ռումինական կառավարութեանը այդ յօդուածի իրագործութիւնը ապահովելու նպատակով եւ կը շարունակէ նոյնանման քայլեր անել վերոյիշեալ նպատակին հասնելու համար։ Լորդ Կրանբօրն աւելացնում է, որ միւս պետութիւնները առանձին հակում չեն ցոյց տալիս միաբան գործելու այդ հարցում։ Բերլինի դաշնագրի 44-դ յօդուածն ասում է. «Ռումինիայում դաւանաբանական տարբերութիւնները հիմք չեն կարող ծառայել սահմանափակելու քաղաքացիական կամ քաղաքական իրաւունքները կամ պետական պաշտօն ստանալու իրաւունքը, զբաղվել յայտնի պրօֆէսիայով կամ արդիւնաբերութեան ճիւղերով։ Բոլոր օտարահպատակները, ինչ դաւանութեան էլ պատկանելիս լինեն նրանք, վայելում են հաւասար իրաւունքներ Ռումինիայում։»

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

2 յուլիսի

ԿԵՐՉ։ Յուլիսի 1-ից այստեղ նոր կանօնադրութիւն է մտցրված՝ առեւտրական նաւահանգիստը կառավարելու վերաբերմամբ։

ԲԱԽՄՈՒՏ։ Մի չը տեսնված տեղատարափ անձրեւ եկաւ սաստիկ քամու եւ կարկտի հետ, որը վնասեց գաւառում հացին։ Քաղաքում կայծակի հարուածից սպանվեց մի տղայ. այրվեց մի տուն։

ԼՕՆԴՕՆ։ Թագաւորը հիւանդի համար առանձնապէս յարմարեցրած կառքով դուրս եկաւ եւ պալատից ճանապարհ ընկաւ Վիկտօրիա կայարանը, որտեղից գնաց Պօրտսմուտ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Թագաւորը շնորհեց Սօլսբիւրիին Վիկտօրիայի մեծ խաչի շքանշանը ադամանդներով։—Բալֆուր նշանակված է մեծ կնիքի լօրդ-պահպանող։ Նոր մինիստրներ երեւի չեն նշանակվի եւ փոփոխութիւններ չեն լինի մինիստրութեան ներկայ կազմի մէջ մինչեւ պարլամենտի աշնանային նստաշրջանի բացումը, սակայն էական փոփոխութիւններ չեն սպասվում մինիստրութեան ներկայ կազմի մէջ։ Բալֆուր յայտնեց ունիօնիստական կուսակցութեան ժողովում, որ թէպէտ եւ կարող են մի քանի փոփոխութիւններ տեղի ունենալ մինիստրութեան կազմի մէջ, սակայն ունիօնիստների քաղաքականութիւնը անփոփոխ կը մնայ։ Համայնքների ժողովում Բալֆուրին դիմաւորեցին բուռն ողջոյններով եւ շնորհաւորութիւններով։ Սօլսբիւրիին ցոյցեր արեցին լօրդերի եւ համայնքների ժողովներում մինիստրութեան անդամները եւ ազատամիտ դիմադրութեան պարագլուխները։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Մինիստրների խորհրդի վճիռը՝ Ռուվիէի միացնող նախագծի վերաբերմամբ, հաստատվեց սուլթանի իրադէով։

ԼՕՆԴՕՆ։ Ի նպաստ արքայական ողորմածութեան լիգայի կայացաւ, Ուէլսի իշխանուհու հովանաւորութեամբ, երաժշտական-գրականական առաւօտ՝ տիկին Բօլսկայի, Սարա-Բէրնարի եւ ուրիշների մասնակցութեամբ։ Պրինցեսի Լուիզա, շնորհակալութիւն յայտնելով թագաւորի անունից, որի առողջանալու առիթով կազմված էր կօնցէրտը, յանձնեց արտիստներին արքայական լիգայի պատուաւոր անդամների դիպլօմներ։ Արտիստները մեծ աջողութիւն ունեցան։

ՎԻՏԵԲՍԿ։ Նահանգապետի նախագահու-

թեամբ տեղի ունեցաւ առաջին խորհրդակցութիւնը գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան կարիքների հարցի մասին։ Ժողովը զբաղվեց ծրագրի գլխաւոր կէտերի քննութեամբ։ Գաւառական պարագլուխներին ուղարկված են մի շարք հարցեր՝ առաջարկելով հրաւիրել տեղեակ անձանց նրանց կարծիքները իմանալու համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Յուլիսի 2-ին Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհիները եւ Իտալիայի Թագաւորը ժամանեցին Կրասնօե-Սելօ երեկոյեան 6 ժամին. բանակը Բարձրագոյն պատելուց յետոյ, մօտ 7 ժամին Նոցա Մեծութիւնները մօտեցան Արքայական վրանին։ Կոնցերտից յետոյ տեղի ունեցաւ ճաշ կրասնօսէլեան պալատում. ճաշից յետոյ տեղի ունեցաւ ներկայացում Բարձրագոյն ներկայութեամբ կրասնօսելօեան թատրոնում։

3 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Նորին մեծութիւն իտալական Թագաւորը նշանակված է 14-դ դրագունեան լիտովսկեան գնդի շէֆ։—Նորին Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորօվնայի լէյբ-գվարդիայի ուլանների գնդի հրամանատար գեներալ-մայօր պրինց Լիւդովիկ-Նապօլէօն նշանակված է կովկասեան հեծելազօր դիվիզիայի հրամանատար։

ԼՕՆԴՕՆ։ Թագաւորը կատարեց ճանապարհորդութիւնը մինչեւ Կաուս, յոգնածութիւն զգալով. նա ինքն մեծ գոհունակութիւն յայտնեց եղանակի փոփոխութեան առիթով, որը շատ նպաստում է նրա առողջանալուն։

ՑԵՏԻՆԻԷ։ Իտալական միսսիա յետ վերադարձաւ։ Երէկ Տուրխան-փաշայի պատւին տըւած ճաշին իշխանը սուլթանի կենացն առաջարկեց։ Տուրխան-փաշան յանձնեց իշխանորդի Միրկօին ադամանդազարդ ժամացոյց, իսկ նրա ամուսնուն ադամանդէ ապարօշ եւ ապարանջան։

ՊՈՐՏ-ԱՐՏՈՒՐ։ Չիֆուում, անգլիական դըպրոցում վատ կերակրից մեռան 13 աղաներ. կան շատ հիւանդներ։ Մեռածների մէջ մէկը ռուս է, կամաւոր նաւատորմի գործակալի որդին Նագասակիում։

ՎԻԼՆԱ։ Գիւղատնտեսական ցուցահանդէսի համար յայտարարութիւնները այնպիսի նշանաւոր քանակութեամբ են ստացվում, որ ցուցահանդէսի մասնաժողովը որոշեց դադարեցնել նրանց ընդունելութիւնը յուլիսի 20-ից։

ՀԱՋԻՔԷՆԴ։ Սպասում են կատարելապէս բաւարար հունձ ամեն տեղ նահանգում, բացի Ղազախի եւ Զանգեզուրի գաւառներից, ուր մի քանի տեղեր փչացել են կարկուտից։ Տափարակներում դաշտային աշխատանքներն աւարտված են, լեռնային տեղերում սկսվեցին։ Ցորենի գինը ընկաւ մինչեւ 80 կոպէկ պուդը։

ՍՕՖԻԱ։ Մինիստր-նախագահը յայտնեց ազգային ժողովում, որ Բօլգարիայի պահանջները Սօրբէսի գործի վերաբերմամբ մինչեւ այժմ կատարված չեն եւ ինքն չէ կարող կարծիք յայտնել այդ առիթով։

ՊԱՐԻԶ։ Երէկ ազգային տօնի առիթով զօրահանդէսի ժամանակ Պարիզի զինւորական նահանգապետը եւ գեներալ Պէրրէն արեւահար եղան. երկու հարիւր զինւորներ հիւանդացան շոգի պատճառով. նախագահ Լուբէի կառքն ուղեկցող կիրասիրներից քսան հոգի ընկան ձիերից. հիւանդացան մի քանի հարիւր հանդիսականներ։

ԿԱԼԻՇ։ Այսօր փորձի ենթարկեցին երկաթուղիական կամուրջը Պրօսնի վրա, Կալիշի մօտ։ Յունիսի 6-ին սպասվում է առաջին բանւորական գնացքը Վարշավայի երկաթուղու Կալիշ կայարանում։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով, փակագծում Թիֆլիսի հաշւով)

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բագու շաբաթը մէկ անգամ ուրբաթ օրերը դուրս է գալիս առաւօտեան 10 ժամ 15 րոպ. (11 ժ. 49 ր.), հասնում է Բագու գիշերվայ 12 ժամ 11 ր. (1 ժ. 9 րոպէին)։

Արագ գնացք Բագուից—Թիֆլիս դուրս է գալիս ուրբաթ օրերը գիշերվայ 12 ժամ 52 րոպէ (1 ժ. 50 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 2 ժ. 45 ր. (3 ժ. 43 ր.)։

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բաթում ամեն օր դուրս է գալիս առաւօտեան 6 ժ. 45 ր. (7 ժ. 43 ր.) հասնում է Բաթում երեկոյեան 5 ժ. 2 ր. (6 ժ.)։

Արագ գնացք Բաթումից—Թիֆլիս ամեն օր դուրս է գալիս երեկոյեան 10 ժ. 10 ր. (11 ժ. 8 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 9 ժ. 4 ր. (10 ժ. 2 ր.)։

Փօստատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս երեկոյեան 9 ժ. 22 ր. (10 ժ. 20 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 3 ժ. 56 ր. (4 ժ. 54 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 5 ժ. 9 ր. (6 ժ. 7 ր.), հասնում է Բաթում առաւօտեան 5 ժ. 40 ր. (6 ժամ 38 րոպէին)։

Մարդատար գնացքը Բագուից դուրս է գալիս ցերեկվայ 2 ժ. 27 ր. (3 ժ. 25 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 7 ժ. 39 ր. (8 ժ. 37 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից առաւօտեան 8 ժ. 29 ր. (9 ժ. 27 ր.), հասնում է Բաթում երեկոյեան 8 ժ. 30 ր. (9 ժ. 28 ր.)։

Փօստատար գնացքը Բաթումից դուրս է գալիս գիշերվայ 11 ժ. 5 ր. (12 ժ. 3 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 11 ժ. 34 ր. (12 ժ. 32 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից ցերեկվայ 12 ժ. 36 ր. (1 ժ. 34 ր.), հասնում է Բագու առաւօտեան 6 ժ. 16 ր. (7 ժ. 14 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս առաւօտեան 7 ժ. 5 ր. (8 ժ. 3 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 6 ժ. 39 ր. (7 ժ. 37 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 7 ժ. 24 ր. (8 ժ. 22 ր.), հասնում է Բագու ցերեկվայ 12 ժ. 5 ր. (1 ժ. 3 ր.)։

Փօստատար գնացք դուրս է գալիս Թիֆլիսից դէպի Կարս երեկոյեան 8 ժ. 30 ր. (9 ժ. 28 ր.). հասնում է Սանահին 1 ժ. 35 ր. (2 ժ. 33 ր.), Ղարաքիլիսա գիշերվայ 3 ժ. 32 ր. (4 ժ. 30 ր.), Ալէքսանդրօպօլ առաւօտեան 7 ժ. 17 ր. (8 ժ. 15 ր.), Կարս ցերեկվայ 11 ժ. 1. (11 ժ. 59)։

Փօստատար գնացք Կարսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 4 ժ. 57 ր. (5 ժ. 55 ր.), հասնում է Ալէքսանդրօպօլ երեկոյեան 8 ժ. 5 ր. (9 ժ. 3 ր.), Ղարաքիլիսա 11 ժ. 42 ր. (12 ժ. 40 ր.), Թիֆլիս առաւօտեան 6 ժ. 20 ր. (7 ժ. 18 ր.)։

Խառն գնացք Թիֆլիսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 2 ժ. 15 ր. (3 ժ. 13 ր.), հասնում է Ղարաքիլիսա 9 ժ. 30 ր. (10 ժ. 28 ր.) Ալէքսանդրօպօլ գիշերվայ 1 ժ. 25 ր. (2 ժ. 23 ր.)։

Խառն գնացք Ալէքսանդրօպօլից դուրս է գալիս առաւօտեան 5 ժ. 25 ր. (6 ժ. 23 ր.), հասնում է Ղարաքիլիսա առաւօտեան 8 ժ. 35 ր. (9 ժ. 33 ր.) և Թիֆլիս ցերեկվայ 3 ժ. 37 ր. (4 ժ. 35 րոպէին)։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

Ն. Մ. Զիկօվսկի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Ն. Ի. Գզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Զ. Ի. Բարաննանեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Գ. Ա. Թարխանեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ի. Գզելիեվ—6—7 ժ.

Գ. Ա. Թարխանեանց—7—8 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ա. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Ց. Առվանիտակի—տանը. ծաղկահատ և բըժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.,

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտնում է ի տեղեկութիւն ընդհանուրի, որ վերջնական ընտրողական ցուցակներում մտնել ցանկացող անձինքներից կը շարունակվի գնահատողական հարկի ապառիկների ընդունելութիւնը մինչեւ ցուցակների տպագրութիւնը, որն արդէն սկսված է եւ կաւարտվի շուտով։ 1—1

ԹԱՐԳՄԱՆՎՈՒՄ Է

Պոտապենկօի

„ԳԵՆԵՐԱԼԻ ԴՈՒՍՏՐԸ“

2—8 Ս. Վ. Բաբեան

Լոյս տեսաւ

Գ. ՇԵՐԵՆՑԻ

ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐ

ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վասպուրականի գլխաւոր եկեղեցեաց, վանօրէից եւ ուսումնարանաց։

Գինն է 40 կ.

Հարցնել Կուկիոյ Թանդոյեան ս. Աստուածածին եկեղեցին՝ Г. Шеренцу եւ Թիֆլիսի հայ գրավաճառանոցներում։ 4—4

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առեւտրական, գործարանական եւ նաւթարդիւնաբերութեան հաշւապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրեւ օժանդակ ձեռնարկ առեւտրական դպրոցներում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձեւով հաշւապահութիւն 4 ամսում, պատասխանատուութեամբ, եւ հարկաւոր դէպքում՝ յանձնարարականով

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Իտալական կրկնակի հաշուապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, նաեւ նաւթարդիւնաբերական եւ նաւթագործական հաշւապահութիւն։
2) Առեւտրական թուաբանութիւն։
3) Առեւտրական թղթակցութիւն։
4) Մուրհակային եւ առեւտրական օրէնքներ։
5) Վայելչագրութիւն եւ ուղղումն ամենավատ ձեռագրի։

Ընդունելութիւն ամեն օր։ Պարապմունքները սկսվում են 1902 թւի Սեպտեմբերի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ՝ 60 րուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում է, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, վկայագիր։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թիֆլիսում, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիր ուղարկվում է ձրի։

Վերեւում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ։ (կ. ե. հ. շ.) 1—35

Ի տեղեկութիւն մեր պատւելի գնողների, պատիւ ունենք յայտնելու, որ

Գ. Ի. ՊԱԼԻՋԷՆ

Թղթէ գործարանների Ակցիօներական Ընկերութիւնը, Ռժէվսկայա թղթէ գործարանի ընկերութիւնը եւ Կօչէլէվեան թղթէ գործարանների Ակցիօնէրական Ընկերութիւնը

Աշխատում են անդադար

եւ հետեւաբար Անդրկովկասեան նրանց բոլոր պահեստներն էլ

ԱՌԵՒՏՈՒՐ ԵՆ ԱՆՈՒՄ ԱՆԴԱԴԱՐ

Միայն, Պետական Բանկի ցանկութեան պատճառով, Պալիզէն եւ Ռժէվսկայա գործարանների վրա հաստատվում է վարչութիւն. իսկ Կօչէլէվեան գործարանները առանց վարչութեան են մնում։—Ոչ մի լիկվիդացիա չը կայ եւ խօսք էլ չէ կարող լինել։ Ընդհակառակն, Վարչութիւնը միանալով Պետական Բանկի վճռին, համոզված է այն բանի մէջ, որ նա կը վերականգնէ մեր թղթավաճառութեան ձեռնարկութիւնների գործը մերձակայ տարիների ընթացքում եւ որ վարչութիւնը այդպիսով մի ժամանակաւոր անցողական միջոց է.

Կատարեալ յարգանքով՝ Անդրկովկասեան պահեստների կառավարիչ Ի. Գարկամակով

Այս տարվայ Սեպտեմբերից բացվումէ Օդեսայում

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՄԱՐԿՕՎԻՉԻ

Դիմել տեղեկութիւնների համար.—Սադօվայա փող. № 15-
10—10

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

վաճառվում են՝

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ, Վերջալոյսի ձայներ, տպված Գահիրէում, 1901 թ. գ. 1 ր.
ԱԲԵՂԵԱՆ Մ., Հայոց ժողովրդի հաւատը (գերմաներէն), Լայպցիգ, 1899 թ. գ. 1 ր. 20 կ.
» Հայ ժողովրդական առասպելները Մովսէս Խորենացու պատմութեան մէջ (քննադատութիւն եւ ուսուածք), Վաղարշապատ, 1901 թ. գ. 1 ր. 50 կ.
Շ. ԱՐԱԳՎԻՍՊԻՐԵԼԻ, Դժբաղդ Թաթոս, կամ իսկ քամին այդ միջոցին մռնչում, հառաչում եւ սուլում էր (հոգեբանական էտիւդ), թարգմ. ռուսերէնից Աւետիք Բաբասանեանց, Թիֆլիս, 1902 գ. 7 կ.
ՇԻԼԼԷՐ, Աւազակներ, գերմ. բնագրից ամփոփեց Ս. Թառայեանց, Բագու, 1902 թ. գ. 15 կ.
ՇԷՐԵՆՑ Գ., Սրբավայրեր, տեղագրութիւն Վանայ նահանգի եկեղեցեաց, վանօրէից եւ ուսումնարանաց, Թիֆլիս, 1902 թ. գ. 40 կ.
ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆՑ Մ., Զգացմունքներ, Շուշի, 1901 թ. գ. 70 կ։

Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. (հ.) 3—5

Լոյս տեսաւ

ԵՐԳԻՉ ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԼԻԵԱՆՑԻ

„ՔՆԱՐԸ“

վերնագրով երգարանը

ԳԻՆՆ Է 25 ԿՈՊ.

Դիմել՝—Ալէքսանդրօպօլ, Ալէքս. Մխիթարեանցի գրավաճառանոցը, կամ—հեղինակին։

6—8

ՎԻԷՆՆԱ

ԲԺ. Պ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

տալիս է խորհուրդներ և ուղեկցում է հիւանդներին դէպի մասնագէտները եւ պրօֆեսօրները։

Հասցէս՝ Dr P. Afrikian, Wien, 8 Dorotheergasse, III stock.

(շ. հ.) 11—60

„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ“

ԿՕՆՖԷՏԻ ԵՒ ՇՕԿՕԼԱԴԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Կովկասեան գիւղատնտեսական ցուցահանդէսում մեր պատրաստած ապրանքները ալ ստացան Կովկասում կոնֆէտի արդիւնաբերութեան

ՄԻԱԿ ՄԵԾ ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼԻ

Առանձնապէս յանձնարարում ենք. ՌԱՀԱԹ-ԼՕԽՈՒՄ, Կարամէլ «ԻԲՐԻԼԷՑՆԱՅԱ» եւ առհասարակ բարձր յատկութեան կարամէլներ մրգեղէնով։

Գործարանում աշխատում են մայրաքաղաքի նշանաւոր վարպետներ։

Պատուէրներով դիմել. Թիֆլիս, Պավլովսկայա փողոց, սեփական տուն

Գործարանի հեռախօս № 362, գործարանական խանութինը № 772։

59—100 (հ. կ.)

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 3 Іюля 1902 г. — Электропечатня Груз. Издат. Т—ва, Б.-Ванкская ул.